

Mieczysław Łaszczyk

Urzeczywistnianie Kościoła we wspólnocie w świetle pastoralnych zasad eklezjologii komunii

Studia Włocławskie 1, 77-83

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

URZECZYWISTNIANIE KOŚCIOŁA WE WSPÓLNOCIE W ŚWIELE PASTORALNYCH ZASAD EKLEZJOLOGII KOMUNII

Według eklezjologii komunii w praktyce duszpasterskiej Kościoła istotne znaczenie mają prawa życia i rozwoju wspólnoty. Gruntowne studium biblijne nad Nowym Testamentem pozwala określić model budowania wspólnot chrześcijańskich dzisiaj. Jezus tworzył wspólnotę spośród tych, którzy gromadzili się, by Go słuchać. Zgromadził On krąg osób, wzywając je do wspólnoty życia. Była to grupa uczniów, która szła z Nim (Mk 10, 21), która w Niego wierzyła (J 8, 31). Z tego kręgu wybrał Dwunastu i ustanowił Piotra jako pierwszego z nich (Mt 16, 18). Tej wspólnotcie obiecał Ducha Świętego, przed śmiercią zebrał ją w Wieczerniku, gdzie ustanowił Nowe Przymierze i uczynił z niej nowy lud Boży (Łk 22, 20). Zlecił uczniom posługę Eucharystii. Przed wniebowstąpieniem dał nakaz misyjny (Mt 28, 18.20). Wspólnota ta zbierała się wciąż na nowo i przekazywała to, co miała i czym żyła, innym.

Można zatem powiedzieć, że aby urzeczywistnić Kościół we wspólnocie, trzeba poznać strukturę wspólnoty, jej funkcje i prawa wzrastania.

1. Struktura wspólnoty kościelnej

Na strukturę „gminy – wspólnoty” – według Klostermanna – składają się następujące elementy: Duch Pana, słowo Pana, kult Pana i miłość Pana.¹

Według Soboru Watykańskiego II Duch jednoczy Kościół we wspólnotę i w służbie posługiwania: *in communione et ministracione* (por. KK 4; DM 4).² Pierwotnie słowo greckie: *koinonia* (łac. *communio*) nie oznaczało wspólnoty, lecz współuczestnictwo (łac. *participatio*).³ Jest to partycypacja w przeobstwionej naturze ludzkiej Chrystusa oraz w naturalnym synostwie Słowa; udział w osobowym życiu Boga przez wiarę, miłość i nadzieję; uczestnictwo w poznaniu i miłości Boga w Trójcy Osób. Jest to współudział w owocach zbawienia, w nowym życiu i w eschatologicznej przyszłości. To *participatio* jest wynikiem obecności i działania Ducha Świętego, który jednoczy wiernych we wspólnotę Kościoła. Stąd często Kościół jako wspólnota wspólnot bywa nazywany sakramentem Trzeciej Osoby Boskiej.⁴

Słowo Pana jest w strukturze wspólnoty kościelnej kolejnym elementem konstytutywnym. Jest to Słowo, które ma moc stwórczą i zbawczą. Jest to Słowo, które jest Bogiem, Osobą. Wreszcie jest to Słowo, które „Ciałem się stało i zamieszkało między nami” w Jezusie Chrystusie (por. J 1, 14). Jest to Słowo Prawdy. Nie wystarczy, że słowo to jest proklamowane, ale ma wartość normatywną i zobowiązującą – ma być słuchane i wypełniane w całości i bez zmian. Słowo to powierzone zostało Kościołowi. Kościół jednak nie może stawiać się ponad słowem Bożym, ale pełni rolę służebną.⁵ Sługami słowa są: hierarchia i wierni świeccy. Żadna wspólnota nie może więc pozostawać poza głosem magisterium Kościoła (albo pozostawać głucha na słowo Boże), a w rozumieniu słowa musi osiągnąć *consensus Ecclesiae*. Słowo Boże przenika wspólnotę, jest spoiwem, które buduje relacje w wymiarze wertykalnym i horyzontalnym.

Wspólnota oznacza również współdziałanie w kulcie Pana, a zwłaszcza w Eucharystii. Słowo Boże potwierdzone jest w sakramentach. One są poręczeniem rzeczywistości tego, co oznajmia nam słowo Boże. Tradycja Kościoła od samego początku jest eucharystyczna.⁶ Sobór Watykański II nazwał wspólnotę kościelną wspólnotą eucharystyczną (por. KL 47). Eucharystia staje się szczytem wspólnoty (por. KK 8 i 11), chociaż Sobór mówi także, że wszystkie sakramenty budują Ciało Chrystusa (por. KL 59; DM 11). Jako wspólnota eucharystyczna Kościół jest znakiem i umocnieniem wspólnoty trynitarniej i całego zbawczego misterium pojednania oraz znakiem zawiązania nowej wspólnoty przez Chrystusa w Duchu Świętym. Chrześcijaństwo to gmina kultu (por. J 4, 19-24), która realizuje się głównie w liturgii słowa Bożego (por. Dz 11, 21; 12, 24; 19, 20) oraz w łamaniu chleba (por. Dz 20, 7 i 11).⁷

Wspólnota jest uczestnictwem w miłości Pana. Miłość braterska jest kontynuacją Boskiej miłości w naszych stosunkach z innymi. Wspólnota to zarazem owoc miłości. Stąd realizowanie miłości chrześcijańskiej jest stałym zadaniem Kościoła i każdej wspólnoty kościelnej.⁸

2. Funkcje wspólnoty kościelnej

Cechą istotną wspólnoty kościelnej jest życie i jedność. Obydwie cechy są od siebie zależne, bowiem nie ma życia bez formy jedności, a doskonała jedność może być realizowana tylko w pełnej harmonii żywego organizmu. Wydaje się, że w Kościele w praktyce realizuje się to przez urząd i charyzmat. Urząd jest dla jedności, charyzmat zaś dla życia Kościoła. Można zatem mówić o charyzmatycznej i hierarchicznej funkcji każdej wspólnoty kościelnej.

A. Charyzmatyczna funkcja wspólnoty

Zarysowane wyżej elementy strukturalne odpowiadają podstawowym funkcjom wspólnoty wyrażonym w grecko-biblijnych pojęciach: *martyria*, *leiturgia*,

diakonia. Pokrywa się to z potrójną misją Jezusa Chrystusa, w której uczestniczy i którą pełni Kościół: profetyczną, kapłańską i pasterską. Funkcje te są spełniane mocą darów Ducha Świętego. Św. Paweł stwierdza: „Różne są dary łaski (*charismata*), lecz ten sam Duch; różne są też rodzaje posługiwania (*diakonia*), ale jeden Pan, różne są wreszcie działania (*energemata*), lecz ten sam Bóg, sprawca wszystkiego we wszystkich” (1Kor 12, 4). I dalej: „Ustanowił Bóg w Kościele najpierw apostołów, po wtóre proroków, po trzecie nauczycieli” (1Kor 12, 28).

Z powyższych tekstów widać, że *communio* to wspólnota charyzmatów i posług, a Kościół zawiera w sobie urząd i charyzmat. Charyzmaty te są w ściślejszej relacji do życia wspólnoty. Duch Święty jednocząc Kościół we wspólnocie i posłudze „uposaża go w rozmaite dary hierarchiczne i charyzmatyczne” (KK 4). Pluralizm darów pozostaje w harmonii, a we wspólnocie kościelnej nie należy ich przeciwstawiać, ale widzieć komplementarnie. Wszystkie udzielane dary są zadatkami do służby, zadanej zarówno jednostce, jak i wszystkim wspólnotom i Kościołowi powszechnemu. Są to dary nadzwyczajne i zwyczajne.

Szczególnym darem dla jedności jest charyzmat urzędu w Kościele. Nieśluszne jest więc przeciwstawianie urzędu charyzmatowi. Rzeczywistość wspólnoty zawiera różnaitość łask, wielość powołań, stanów i funkcji. W służbie najwyższego dobra – jedności Kościoła – istnieje charyzmat urzędu Piotra, biskupów, prezbiterów i diakonów. Jest to dar, którego wspólnota nie może nie przyjąć. Ten hierarchiczny i charyzmatyczny zarazem charakter wspólnoty jest organicznym i zasadniczym wyrazem istotnej cechy Kościoła, jego jedności w katolickości, czyli powszechności, i jego katolickości w jedności (*una, sancta, catholica Ecclesia*). Konkretyzacją i realizacją jedności Kościoła powszechnego będzie wspólnota Kościołów lokalnych.⁹ Tej komunii Kościołów lokalnych służy także wysunięta przez Sobór Watykański II zasada kolegialności w sprawowaniu władzy urzędu.¹⁰ Z tego wynika jeszcze jeden charakterystyczny rys wspólnoty – charakter służebny, czyli diakonijny. W odniesieniu do charyzmatyczno-hierarchicznej struktury wspólnoty jest on szczególnie widoczny. Zrozumienie dziś faktu, że diakonia to istotna funkcja Kościoła, potwierdza dynamiczny rozwój w eklezjologii koncepcji teologii Kościoła-Służby.¹¹

B. Hierchiczna funkcja we wspólnocie

Przy zagadnieniu hierarchiczności wspólnoty Kościoła nie można pominąć kapłaństwa. Wspólnota kościelna urzeczywistnia wspólnotę kapłana ze świętymi. Przez chrzest wszyscy wierni wszczępieni w Chrystusa uczestniczą w Jego kapłaństwie, tzn. powszechnym lub wspólnym kapłaństwie wiernych. Wszyscy stanowią lud prorocki, królewski i kapłański.¹² Problem polega na tym, że istnieje trudność zrozumienia różnicy istotnej, a nie stopnia – jak mówi Sobór Wa-

tykański II (por. KK 10) – między kapłaństwem hierarchicznym a powszechnym kapłaństwem wiernych. Z jednej strony podkreśla się równość wszystkich członków Kościoła, utożsamianą z braterstwem, jakie głosił Chrystus Pan, a z drugiej różnicę.¹³

W jakim porządku jest istotna różnica – w porządku nadprzyrodzonej łaski czy w porządku doczesnej lub nadprzyrodzonej władzy? Wydaje się, że nie można rozdzielać tych porządków; w Kościele jeden wynika z drugiego.

Granica rozróżnienia, być może, biegnie między charyzmatami, których wielość wymienia św. Paweł (por. 1 Kor 12, 8-10). Charyzmat jest darem danym z wolnej woli i tajemniczego pozytywnego wyboru samego Boga – nie różnicuje więc ludzi jako takich, ale różnicuje ich w Ciele Kościoła jako członków tej wspólnoty. Wszystkie charyzmaty budują wspólnotę – charyzmat kapłaństwa urzędowego, będąc charyzmatem Głowy w Ciele Chrystusa, pełni rolę konstytutywną i istotną w tym „Organizmie”. Jest to charyzmat w służbie wspólnoty i dany nie tylko osobie, ale na równi – a może jeszcze bardziej – wspólnocie. Kapłan i świeccy na równi wprawdzie uczestniczą z mocy chrztu w misji kapłańskiej Chrystusa, ale osobno nie tworzą w pełni Kościoła.

Różnicę, wydaje się, można próbować zrozumieć przez analogię. Tak jak pozostaje istotna różnica pomiędzy Bogiem a człowiekiem, pomimo tajemnicy wcielenia, oraz między kapłaństwem samego Chrystusa a kapłaństwem ludu Bożego, które z tego pierwszego pochodzi i w nim istnieje, tak analogicznie istnieje różnica istotna między kapłaństwem hierarchicznym, które jest *par excellence* misją *in persona Christi Capitis*, a powszechnym uczestnictwem w misji kapłańskiej Jezusa Chrystusa wiernych świeckich. Zatem relacje wewnątrz wspólnoty pozostają braterskimi – jak Chrystus stał się naszym bratem – i zarazem pasterskimi i uczniowskimi (por. KK 32). Pasterz jest sługą owiec, a nauczyciel służy swoim uczniom i odwrotnie – tam, gdzie owce znają i kochają swego pasterza, idą za nim (por. J 10, 3-5), a uczniowie uczą się od swego mistrza (por. Łk 14, 25-35). Każdy bez wyjątku jednak trwa w postawie ucznia, bo przecież jeden jest nasz Mistrz i Nauczyciel. Można również relację tę nazwać stosunkiem starszeństwa.¹⁴

Obydwa rodzaje relacji pozwalają zachować we wspólnocie podmiotowość wszystkich, właściwą godność i autonomię, demokrację i zarazem odpowiedzialność, a przede wszystkim teokrację – gdzie Bóg jest jedynym Panem wspólnoty i każdego z osobna z jej członków i gdzie wszyscy wzajemnie sobie służą (por. KK 4, 30).¹⁵

3. Proces budowania wspólnoty kościelnej

Urzeczywistnianie Kościoła we wspólnocie wiąże się ponadto z określonym procesem powstania i wzrostu. Można tu uchwycić pewne ogólne prawidłowo-

ści w postaci kolejności następujących po sobie etapów, organicznie wynikających jeden z drugiego; w postaci określonych skutków na odpowiednich poziomach rozwoju i pewnych stałych działań, które są odpowiedzią na wezwanie do budowania Kościoła.

Jako podstawę budowania wspólnoty trzeba przyjąć zasadę, że życie powstaje z życia. Kościół nie powstał od początku jako rzecz i przedmiot, ale załączek Kościoła tkwi w Chrystusie, samym źródle życia. Udzielanie się Boga człowiekowi przez Chrystusa w Duchu Świętym wiąże wszystkich w żywe i życiodajne *communio personarum*. Pierwszy etap więc to spotkanie osobowe człowieka z Chrystusem i zjednoczenie z Nim przez wiarę i oddanie,¹⁶ nie w sposób abstrakcyjny, ale konkretnie i bezpośrednio na sposób personalistyczny.¹⁷ Człowiek staje nie tylko wobec programu albo wobec pięknej idei, ale wobec osoby, która zaprasza i zachęca do odpowiedzi angażującej osobę, czyli całego człowieka. Z pewnością Bóg chce, by takie spotkanie nastąpiło za pośrednictwem konkretnej już istniejącej żywej wspólnoty Kościoła, skoro do niej zamierza włączyć człowieka.

Ten etap prowadzi do powstania wspólnoty podstawowej (włos. *communione di base*, niem. *Basis-Gemeinde*), bez której wszelkie próby budowania wspólnoty eklezjalnej kościelnej byłyby „budowaniem na piasku” (por. Mt 7, 26).¹⁸ Jest to etap, w którym dochodzi do prawdziwej konfrontacji ewangelicznej wizji człowieka i wspólnoty z koncepcjami i wyobrażeniami ludzkimi. Dochodzi do wyzwolenia z ograniczeń i zawężonego lub nawet zamkniętego widzenia rzeczywistości. Przyjęcie Chrystusa wyzwala z przejawów i form aktualnego zniewolenia na miarę wiary i oddania się Jemu. Etap ten nosi nazwę ewangelizacji w ścisłym znaczeniu, według niektórych: „właściwej” lub „pierwotnej” albo „pierwszej”.¹⁹ Według *Ordo initiationis christianae adultorum* okres ten nosi także nazwę „prekatechumenatu”.²⁰

Wspólnota w wymiarze wertykalnym buduje równocześnie wspólnotę w wymiarze horyzontalnym. Przede wszystkim wdrażanie do życia we wspólnocie kościelnej następuje za pośrednictwem konkretnej wspólnoty, która jest właściwym podmiotem tego procesu. Etap ten można nazwać okresem wtajemniczenia lub inicjacji, tzn. wchodzenia w elementy konstytutywne i istotne funkcje wspólnoty.

Ks. Franciszek Blachnicki opisuje ten etap następująco: „Proces inicjacji obejmuje takie stopnie, jak wdrażanie do życia w relacji do słowa Bożego przyjmowanego jako słowo życia, czyli jako słowo wcielane w życie, dla życia normatywne; wdrażanie do życia osobowej modlitwy pojętej jako przeżywanie *communio* z Bogiem *in actu*; wdrażanie do *metanoi*, czyli dążenie do stałej przemiany z człowieka cielesnego w człowieka duchowego; wdrażanie do życia liturgicznego, sakramentalnego, aby sakramenty były przeżywane jako wyraz

i jako sposób pogłębiania *communio* z Bogiem i z braćmi; wdrażanie do świadectwa, które musi być naturalną konsekwencją nowego życia w Chrystusie; i wreszcie wdrażanie do *diakonii*, czyli do służby we wspólnocie i na rzecz wspólnoty za pomocą posiadanych darów – charyzmatów. Powyższy proces inicjacji, czyli wdrażania do życia w eklezjalnej wspólnocie, będący zarazem budowaniem tej wspólnoty w tradycji chrześcijańskiej znalazł swój instytucjonalny wyraz w katechumenacie”²¹

Trzeci etap budowania wspólnoty to etap diakonii, czyli służby. Wszyscy członkowie wspólnoty są wezwani, aby aktywnie uczestniczyć we wzajemnym budowaniu się i wzroście w komunii z Bogiem i między sobą oraz w budowaniu i wzroście Kościoła w całości. To dokonuje się w miłości wyrażonej w znaku wspólnoty służebnej i w postawie służby każdego członka z osobna. Wszyscy służą sobie wzajemnie darami – charyzmatami, razem i osobno, wewnątrz wspólnoty – na rzecz rodziny i małej grupy, a także na zewnątrz – na rzecz innych wspólnot całego Kościoła i świata.²² W służbie jedności i dla właściwego porządku istnieje posługiwanie „starszych” we wspólnocie, odpowiedzialnych bezpośrednio za strzeżenie dobra wspólnoty, wierność charyzmatowi i wzrost wspólnoty. Autorytet tej służby wymaga szczególnego powołania i dyspozycji.²³

Podsumowując trzeba powiedzieć, że nie można przyczyniać się do urzeczywistniania Kościoła we wspólnocie bez zaangażowania się i służby dla drugich poprzez odpowiednie wykorzystywanie swoich charyzmatów.

* * *

Ukazana w zarysie wspólnota kościelna w jej podstawowej strukturze, istotnych funkcjach i w procesie organicznego wzrostu i rozwoju pozwala krytycznie spojrzeć na nasze wspólnoty duszpasterskie. Istnieje ścisły związek duszpasterstwa z eklezjologią. Nie można zapominać też o tradycji katolickiej w tym względzie, inaczej będziemy chodzić po bezdrożach i wyprowadzać grupy z Kościoła.²⁴ W dobie budowania posoborowego modelu parafii i przekształcania jej we wspólnotę wspólnot, w dobie szczególnego rozwoju zrzeszeń laickiego w Kościele, znaczenie pierwszorzędne posiada gruntowna znajomość teologicznych zasad urzeczywistniania się Kościoła we wspólnocie. Nie zawsze bowiem wspólnota zrealizowana w sensie psychologicznym czy socjologicznym urzeczywistnia się w sensie eklezjalnym.

PRZYPISY

¹ Por. F. Klostermann, *Prinzip-Gemeinde. Gemeinde als Prinzip des Kirchlichen Lebens und der Pastoraltheologie als der Theologie dieses Lebens*, Wien 1965, s. 40-58.

² Por. W. Kasper, *Kościół jako wspólnota. Refleksje nad eklezjologiczną ideą przewodnią Soboru Watykańskiego II*, „Communio” 6(1986) nr 4, s. 30.

³ Zob. P.C. Bori, *Koinonia. L'idea della comunione nell'ecclesiologie recente e nel Nuovo Testamento*, Brescia 1972.

⁴ Por. A.L. Szafrński, *Kairologia. Zarys nauki o Kościele w świecie współczesnym*, Lublin 1990 s. 15-17.

⁵ Por. L. Bouyer, *Kościół Boży. Mistyczne Ciało Chrystusa i Świątynia Ducha Bożego*, Warszawa 1977, s. 373 i 335-340.

⁶ Por. Tamże, s. 340-347.

⁷ Por. C.S. Bartnik, *Kościół Jezusa Chrystusa*, Wrocław 1982, s. 165.

⁸ Szerzej na temat zasad budowania Kościoła w grupie i wspólnocie zob. w pracy: J. Muller, *Lebensraume des Glaubens. Wege zur Verwirklichung der Kirche in Gruppe und Gemeinde*, München 1981.

⁹ Por. W. Kasper, *Kościół jako wspólnota*, art. cyt., s. 38.

¹⁰ Por. L. Bouyer, *Kościół Boży*, dz. cyt., s. 375-412; K. Wojtyła, *U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum II*, Kraków 1972, s. 129-135.

¹¹ Zob. *Theological foundations for ministry. Selected readings for a theology of the Church in ministry*, Edinburgh-Michigan 1979; M. Marczewski, *Kościół jako wspólnota służebna*, w: A.L. Szafrński, *Kairologia*, dz. cyt., s. 175-187; K. Rahner, *Theology for Renewal*, London 1990, s. 45-56; tenże, *The shape of the Church to come*, London 1974, s. 61-63.

¹² Por. J.H. Crehau, *Priesthood, Kingship and Prophecy*, „Theological Studies” 42(1981) nr 2, s. 216-231. Obszerne studium na temat kapłaństwa – zob. L. Balter, *Kapłaństwo Ludu Bożego. Studium teologiczno-dogmatyczne*, Warszawa 1982.

¹³ Por. K. Wojtyła, *U podstaw odnowy*, dz. cyt., s. 125-127; E. Ozorowski, *Kościół. Zarys eklezjologii katolickiej*, Wrocław 1984, s. 141-144; *Handbuch der Pastoraltheologie*, 2 Aufl., Bd. 3, Freiburg 1972, s. 43-44.

¹⁴ Por. *Patterns of christian community. A statement of community order*, Michigan 1984, s.15-26.

¹⁵ Por. Kongregacja Doktryny Wiary, *Deklaracja dotycząca katolickiej nauki o Kościele celem jej obrony przed dzisiejszymi błędami (11 V 1973)*. „Wiad. Diec. Łódzkiej” 48(1974) s.108-111.

¹⁶ Por. *Patterns of christian community*, dz.cyt., s. 3-6.

¹⁷ Por. G. Daneels, *Kościół „drugiej ewangelizacji”*, „Communio” 6(1986) nr 4, s. 22-24.

¹⁸ Por. F. Błachnicki, *Godziny Taboru*, Carlsberg – Lublin 1989, s. 212-213.

¹⁹ Por. F. Błachnicki, *Ewangelizacja w procesie budowania nowej parafii*, w: *Charyzmat „Światło-Życie”*. *Teksty podstawowe*, wyd. Światło-Życie 1987, s. 78-81.

²⁰ *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, Katowice 1988, s. 21.

²¹ F. Błachnicki, *Istotne cechy ruchu eklezjalnego*, art. cyt., s. 213. Etap ten według *Obrzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* odpowiada okresom: katechumenatu, oczyszczenia i oświecenia, wtajemniczenia w sakramenty inicjacji chrześcijańskiej – chrzest, bierzmowanie i Eucharystię – oraz częściowo okresowi mistagogii, czyli pogłębionego wtajemniczenia. Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia...*, dz. cyt., s. 23-31.

²² Por. *Patterns of christian community*, dz. cyt., s. 9-12.

²³ Por. Tamże, s. 15-27.

²⁴ Warto w tym miejscu przypomnieć adhortację apostołską Jana Pawła II *Christifideles laici* (nr 30), gdzie wyraźnie określone zostały kryteria charakteru kościelnego zrzeszeń laikatu. Por. M. Łaszczyk, *Kryteria eklezjalności zrzeszeń świeckich w Kościele*, w: *W służbie Kościołowi i nauce*, Włocławek 1994, s. 133-142.